

ŠPANĚLSKÁ CHŘIPKA PŘÍBĚH PANDEMIE Z ROKU 1918¹⁾

Eva Henzlerová

Nakladatelství Vitalis vydalo v roce 2018 novou obrazovou publikaci, tentokrát u příležitosti stoletého výročí pandemie španělské chřipky, která byla po první světové válce příčinou úmrtí milionů lidí. Autor Harald Salfellner, rakouský lékař dlouhodobě žijící v Praze, se zaměřuje na dějiny medicíny a tomuto tématu se věnoval ve své doktorandské práci. Čtenář na třiceti kapitulách nalezne podrobný popis příčin, průběhu a následků nemoci. Nechybí ani pohled na kontext celosvětových dějin.

Publikace, která už jen při samotném prohlížení obohatí zájemce o tuto problematiku díky značnému počtu nepochybně zajímavých fotografií, je poutavá nikoli pouze pro odborníky z řad historiků a lékařů, ale své čtenáře si najde i v řadách laické veřejnosti. Té orientaci v odborných termínech usnadňuje slovníček odborných lékařských pojmů.

Kde se španělská chřipka skutečně vzala, dodnes nevíme. Existují tři relevantní teorie: Čína – odkud se prý nemoc prostřednictvím desetitisíců smluvních dělníků rozšířila do Evropy a Severní Ameriky; americký Kansas – kde nemoc zabíjela už na jaře roku 1918 v táborech rekrutů, kteří se chystali na cestu na evropská bojiště; a v neposlední řadě evropská fronta, na níž po čtyři roky žili zakopáni v blátě miliony mužů. Všechna tato místa měla společné dvě věci: lidé v nich dlouhodobě žili, resp. byli nuceni žít v bezprostřední blízkosti hospodářských zvířat (drůbeže a prasat). Právě ta nemoc na člověka přenesla. Virus španělské chřipky se v nich objevil nejspíš již v roce 1917. Neťušíme také, proč virus kromě obvyklých obětí – dětí a starých lidí – zabíjel v takové míře mladé zdravé lidi ve věku 25–45 let.

Španělská chřipka zasáhla svět ve čtyřech vlnách. Během první vlny na jaře a v létě roku 1918 nebylo toto onemocnění fatální. Ne že by se vůbec neumi-

ralo (např. američtí rekruti a v březnu 1918 podlehl chřipce v New Yorku dědeček dnešního amerického prezidenta Frederick Trump) ale většinu lidí nezajímala a některým, podle dobového tisku, byla i k smíchu. Druhá vlna, která zasáhla svět na podzim 1918, byla vražedná, třetí vlna z počátku roku 1919 a čtvrtá (rok 1920) jí zdatně sekundovaly.

Na našem území zachytil nemoc jako první závodní lékař kladenské Poldovky Ernst Guth, a to již začátkem dubna 1918. Noviny se epidemii začaly věnovat na přelomu června a července, v době kdy zasáhla Vídeň a lehce onemocněla císařovna Zita. Už 25. června hlásil Český deník, že je chřipka v Olomouci a o týden později sociálnědemokratická Nová doba publikovala rozsáhlý článek o tom, jak „španělská nemoc“ zamořila Plzeň: „Již po týdnů řádí tato nemoc v dělnictvu závodů Škodových. Celá sta dělníků a dělnic byla jí již dle záznamů závodní nemocenské pokladny postižena.“ V červenci a srpnu se sice chřipka dál nezadržitelně valila Evropou, ale lidé umírali jen sporadicky, a tak v novinách vycházely většinou jen krátké noticky typu „v Mníšku u Stráže onemocnělo v jedné rodině najednou 6 osob“.

Úředně prvním zemřelým na španělskou chřipku u nás se stal 11. září 1918 pětadvacetiletý pražský policejní koncipista Egon M. Prorok. Jenže ve skutečnosti se umíralo již dřív. Salfellner uvádí případ novináře Maxe Nachherra, jehož matka a bratr zemřeli v Moravské Ostravě někdy v červenci a profesor Jaroslav Hlava o pár měsíců později na schůzi Spolku českých lékařů líčil, že „už v červnu 1918 pražský pathologický ústav pitval pět těl, u kterých byl zjištěn zápal plic zaviněný chřipkou“.

Skutečně smrtící kmen chřipky se v srpnu 1918 objevil prakticky najednou na několika místech světa. Na východním pobřeží Spojených států v Bostonu, v africké Sierra Leone, kde pak zemřely minimálně tři procenta tamní populace, a ve Francii, odkud smrt vítězně táhla Evropou.

1) Harald Salfellner: *Španělská chřipka. Příběh pandemie z roku 1918*. Praha: Vitalis, 167 s.

„Španělská“ se epidemické chřipce z let 1918–1920 začalo říkat proto, že noviny v neutrálním Španělsku nepodléhaly válečné cenzuře, a tak o hrůzách choroby, mj. o dvojnásobném onemocnění krále Alfonse XIII., ulehnutí poloviny vlády, tisícovkách mrtvých či barcelonských tramvajích, které neměl kdo řídit, psaly otevřeně.

Území nynější České republiky patřilo podle H. Salfellnera ke spíše silněji postiženým evropským oblastem. Dosud kolující počty obětí vyžadují určitou korekci.

Po vyhodnocení demografických statistik a reprezentativních sond z úmrtních matrik předpokládá autor, že excesová mortalita v důsledku španělské chřipky v letech 1918–1920 dosáhla 44–75 tis. civilistů jen na území českých zemí.

K tomuto číslu je třeba přidat asi dva až pět tisíc vojenských osob. To jsou významně vyšší čísla, než se dosud předpokládalo. Zatím se totiž vycházelo z 30 tisíc obětí pandemie chřipky, přičemž původ a definice tohoto čísla nejsou jasné.

SOCIOLOGICKÝ ČASOPIS CZECH SOCIOLOGICAL REVIEW 2019, ROČNÍK 55, ČÍSLO 1

STATI

Olga Nešporová | Obavy a těžkosti rané fáze rodičovství: Zjištění longitudinálního výzkumu prvorodičů

Anna Šťastná | Změny nastavení rodičovského příspěvku v Česku a jejich možný dopad na reprodukční chování

Tomáš Bek | Práce za pokladnou: Flexibilní organizace v supermarketech a prekarizace práce

Dana Sýkorová | Sourozenectví v pozdním věku: Příspěvek k teoretické diskusi

Sociologický časopis / Czech Sociological Review

Recenzovaný oborový vědecký časopis vydávaný Sociologickým ústavem AV ČR, v.v.i.

Přináší zásadní stati rozvíjející českou sociologii.

Obsah časopisu (od roku 1993) je uveřejněn na internetu na URL <http://sreview.soc.cas.cz>

Vychází 6× ročně (4× česky, 2× anglicky).

Cena jednoho výtisku bez DPH je 85 Kč. Předplatné na rok je 510 Kč.

Informace o předplatném a objednávky vyřizuje:

Postservis, Poděbradská 39, 190 00 Praha 9,

tel.: 800 300 302, e-mail: postabo.prstc@cpost.cz

Hlavní principy Sčítání 2021

On-line sběr dat

- možnost se jednoduše sečíst z pohodlí domova
- z počítače, mobilu, tabletu
- bez nutnosti komunikace s úředníky

Využití všech již dostupných údajů

- aktivní spolupráce s ministerstvy a úřady
- propojení existujících databází státní správy
- snížení administrativní zátěže obyvatel

Méně otázek

- snížení počtu vyplňovaných údajů o polovinu
- rychlejší vyplnění dotazníku
- nebudeme se ptát např. na majetek, zdraví nebo víru

Unikátní data pro všechny

- výsledky za celou populaci v maximálním územním detailu
- široká možnost využití pro obce, stát, firmy a občany
- zdarma pro každého

Důsledná ochrana údajů

- maximální ochrana získaných dat
- zpracování pouze anonymních údajů
- zveřejňování výsledků bez vztahu ke konkrétní osobě

www.scitani.cz | www.czso.cz

Sčítání
2021